

Оружје, енергија и трећи светски рат

Доц. др Драгомир Ђорђевић, пуковник

Књига под насловом *Оружје, енергија и трећи светски рат*, аутора Јована Матовића и Жељка Петровића-Пољака, у основи је још једна студија о рату, том јединственом феномену у историји људског рода у којем је садржан праисконски парадокс међусобног уништавања људи као једине разумне врсте живих бића и свеколиког живог света планете Земље.

Аутори студије при конципирању садржаја руководили су се идејом (или циљем истраживања, јер је студија заиста заснована на обимном истраживачком раду) да утврде чиниоце који су основни узрок сукобљавања народа и држава, а тиме и оружаних сукоба и ратова. У идеји је *implicit* садржана општа хипотеза да сукобљавање народа и држава, пре свега, узрокује насилно освајање или присвајање туђих богатстава, што је историјски неспорно доказано. Са тим циљем развијене су бројне идеолошке доктрине и стратегије још од античких времена, преко колонијалних и империјалистичких ратова и фашистичке доктрине „освајање животног простора“, до „Пустињске олује“ и Босне, а већ се може рећи и Косова. Циљеви су увек били исти, само су се мењали механизми и средства за њихово остваривање према променама у материјалном и цивилизацијском развоју човечанства, као и пропагандне фасаде, које су обезбеђивале подршку милиона људи, све до њихове бесговорне спремности на највеће жртве и погибије.

Најновија доктрина тог типа јесте управо актуелна глобална стратешка концепција позната под именом „нови светски поредак“. Та доктрина, чије су теоретске основе разрађене још седамдесетих година у америчким „стратешким радионицама“, дефинитивно је операционализована и отпочета је њена примена по завршетку „хладног рата“, када су за то остварене одговарајуће политичке и економске претпоставке. Наиме, тада су САД оствариле апсолутну политичку доминацију, као једина глобална светска сила, и амерички капитал је дефинитивно загосподарио светским финансијама, а тиме и укупном светском економијом. И та концепција, као и све претходне стратегијске концепције, има привлачну пропагандну фасаду, јер се промовише као поредак заснован на вредностима које су основна достигнућа савремене цивилизације: тржишна економија, демократска политичка власт и поштовање

људских права. С општег цивилизацијског, а посебно хуманистичког становишта, тим вредностима се заиста не може ништа приговорити, под условом да се људи, народи и државе за њих опредељују слободном вољом. Међутим, у савременим међународним односима управо је тај основни услов доведен у питање, јер иза те привлачне конструкције стоји моћан механизам принуде, који људе, народе и државе света присиљава да се, независно од своје воље, опредељују за систем вредности који објективно представља и њихова најбоља достигнућа. Управо та чињеница доводи у сумњу ту целокупну конструкцију, указујући да иза ње стоје прави, дугорочни циљеви, засновани на тзв. виталним интересима, а ти интереси су, без сумње, аспирације на светска богатства – дакле, прастари узрок свих светских сукобљавања и ратова. Полазећи од тога, аутори су концентрисали пажњу на разматрање основних чинилаца сукобљавања и ратова, а то су: оружје, као средство за остварење ратних циљева, и енергија и сировина, као основни ресурси светског богатства, због којих се ратовало и још увек се ратује, а ратоваће се и убудуће.

Оружје

Разматрање оружја, у најопштијем смислу, а затим и свих других важнијих аспеката везаних за тај чинилац, као што су: развој и футуристичке пројекције оруђја у будућности са застрашујућим ефектима и последицама, а затим производња, трговина и њихов утицај на економије земаља и на међународне односе, обухвата готово половину књиге. Измјеру осталог, на основу разматрања тог чиниоца показује се како и сама производња и продаја оружја постају генератори ратова и сукобљавања.

Сада у свету има више од 28 милиона војника под оружјем, а годишњи војни буџети износе више од 1.000 милијарди долара. Годишња производња оружја кошта 400 милијарди, а на светском тржишту оружје се продаје за око 50 милијарди, од чега на црном тржишту за око 15 милијарди долара. Више од 100 милиона људи ангажовано је у војној индустрији, истраживачким центрима и за опслуживање те моћне војне машинерије! Крајем 20. века 55.000 нуклеарних пројектила у силосима спремно је за уништење живота на планети. Такве концентрације војне силе није било у досадашњој историји људског рода. Истовремено, немири се настављају, јер војна индустрија и њена машинерија морају да налазе посао и тржиште.

Западни политичари и миротворци иду и мире свет који су завадили, а у торбама носе пројекте све разорнијег оружја, које желе да продају тим земљама. Само од 1974. до 1996. године извезено је у земље Трећег света оружја у вредности од око 651 милијарду долара, а у тим земљама гладује 1,3 милијарде људи! Оружје „новог светског поретка“ убачено је и у васиону, па се оружјем које сада постоји свет може уништити 17 пута.

Други аспект наведеног интереса, на који се у књизи указује, састоји се у томе да се, не стицајем околности већ вишедеценијским деловањем америчке економске и политичке стратегије, највећи део профита америчке војне индустрије остварује продајом оружја управо земљама које контролишу већину светских резерви нафте. Тиме америчка стратегија обезбеђује остварење комплементарних економских, политичких и војних ефеката. Издаци за нафту компензирају се приходима од продаје оружја, уз истовремену контролу нафтних резерви, политичког уређења и војне моћи тих земаља. Такву своју позицију на тим просторима САД браниће свим средствима којима располажу. Својевремени сукоби на једном од тих простора, познати као „криза у Заливу“, запретили су пореметањем односа, и то је био довољан разлог да Америка демонстрира убитачну ефикасност своје нове стратешке концепције. У операцији названој „Пустинска олуја“, као круни разноврсних стратешких дејстава, САД употребиле су сва расположива економска, политичка и војна средства, укључујући и бруталну оружану инвазију. Тиме су показале осталом свету како ће се у „новом светском поретку“ понашати када непосредно штите своје виталне интересе. А да се не би посумњало у то, нешто од свега тога (онолико колико је било потребно) касније су демонстрирале и у Босни и Херцеговини.

Енергија и сировине

Основни ресурси светског богатства – енергија и сировине – обрађени су у два посебна поглавља. Енергија је највећи потенцијални проблем савременог света, јер се може исцрпити и није обновљива, а савремена наука још није ни наговестила откриће извора енергије који би могли да замене садашње енергетске потенцијале. Према томе сада и у одређеном периоду у будућности, свет је принуђен да се тежишно ослања на нафту и друге енергетске изворе, пре свега на угаљ. Међутим, због ограничености резерви енергената и све веће потрошње, свету прети дуготрајна енергетска криза, а због неповољног просторног размештаја резерви, пре свега, у односу на највеће потрошаче (САД, Европа, Јапан, Русија и Кина), они ће све више постајати узрок непомирљивих сукоба, првенствено, између најмоћнијих земаља света. То се, опет, најбоље уочава на примеру Америке, која у укупним светским резервама нафте учествује са нешто више од четири одсто. Због тако минорних резерви и опасности од њиховог убрзаног трошења перспектива моћне америчке индустрије објективно је угрожена. Зато се остваривање потпуне контроле над главним светским извориштима нафте – што је највећи и пресудни амерички „витални интерес“ – налази у средишту њихове глобалне стратешке концепције.

Резерве нафте на планети процењене су на 160 милијарди тона, а годишње се троши четири милијарде тона. Резерве гаса процењене су на 120 билиона кубних метара, од чега у Русији има 40, а на Средњем

истоку 30 одсто. Иначе према укупним ресурсима енергије, Русија је енергетска сила првога реда на планети.

У свету ће се, према проценама, 2025. године производити 23 милијарде тона енергије у еквиваленту нафте, а потрошња ће износити око 30 милијарди тона. Недостајаће око седам милијарди тона годишње и – ето разлога за спорове и сукобе.

Сви досадашњи ратови вођени су због енергије и власти, а у последњих 4.000 година било је више од 15.000 регистрованих ратова. И у садашње време постоје озбиљна ратна жаришта, која прете да се претворе у сукобе ширих размера и узрокују трећи светски рат. Према ауторима, нека од њих су:

1) *европско ратиште*, на којем је вођено више од 50 одсто свих досадашњих ратова. При крају 20. века на том простору концентрисана је највећа војна сила света: 6,5 милиона војника, 60.000 тенкова, 20.000 авиона и моћно нуклеарно оружје, моћна војна индустрија и Савезно-атлантски пакт. Годишњи војни буџет Западне Европе и САД износи око 500 милијарди долара, или 50 одсто војног буџета света;

2) *Источна Азија* (тзв. Пацифик), где је смештено 7,5 милиона војника. На том простору налази се и 320.000 америчких војника, с модерним бродовима, авионима и нуклеарним пројектиlima. То потврђује чињеницу да Америка жели да господари народима и против њихове воље, руководећи се Макијавелијевом девизом: „Најбоље је када се воле и када те се плаше, али ако из тога треба изабрати, онда је боље да те се плаше“. Ту су и атомске силе: Кина, Индија, Пакистан, Кореја и Тајван, са познатим међусобним несугласицама.

3) *Средњи и Блиски исток*, где је између 1945. и 1996. године вођено десетак већих и мањих ратова, а сукоби никада нису престали. Ту су концентрисана три милиона војника, 22.000 тенкова, 4.000 авиона, више од 200 нуклеарних пројектила Израела и моћне силе западне Европе и Сједињене Државе, а све је то због нафте и гаса. Само у последњих неколико година на тим просторима продато је америчког и западноевропског оружја у вредности од 63 милијарде долара, па то жариште може да планира сваког часа;

4) *каспијски простор и јужни делови бившег СССР-а*, који су, после Средњег истока, најбогатији нафтом и гасом. Односи су сложени, јер се у том делу света сукобљавају интереси две силе које имају нуклеарно оружје, па би сукоб могао да прерасте у рат ширих размера;

5) *балкански и шири регион око њега*, где је концентрисано 1,7 милиона војника, 30.000 тенкова, 4.000 авиона и више од 60.000 војника НАТО-а с немерљивом ратном техником. Од 1991. до 1996. године ту је продато оружја за 25 милијарди долара (15 милијарди у БиХ, а 10 милијарди у Турској и Грчкој), иако је опасно гомилати оружје на тим просторима због укрштених интереса великих сила.

Наведена и друга жаришта, која сваког тренутка могу да се претворе у сукобе ширих размера, у књизи су темељито анализирана.

Аутори су обратили одговарајућу пажњу и на механизме који могу, објективно, да спрече избијање трећег светског рата. Неки од њих су:

1) нуклеарно оружје је прва објективна кочница, јер ако би се и део од 55.000 нуклеарних пројектила употребио било би све уништено – победника не би било, а рат не би имао смисла;

2) повезаност градова, држава и региона нафтоводима и гасоводима, јер би њихово разарање довело до уништења живота – загађеност простора била би потпуна;

3) сада у свету ради 400 атомских централа, а 200 је у изградњи. Њиховим разарањем био би уништен живот на планети;

4) оштећењем брана, хидроцентрала, језера и река биле би уништене велике површине земље, градови, па и читаве државе.

Рат не почињу и не воде они који размишљају о наведеним последицама. Али, постоје границе преко којих људи не могу да пређу, па ни по цену рата. Тај „праг“ је слобода и човеково право да одлучује о својој судбини и животу, што се мора узимати у обзир. У „новом светском поретку“, са САД на челу, вуку се неки потези који могу да изазову рат великих размера. Они су детаљно назначени у књизи, а неки од њих су:

1) ширење НАТО-а према Русији, које је веома опасно. Колонијално понашање САД према народима и државама, и мешање у њихове послове поспешује сукобе међу народима и државама;

2) према проценама, 2025. године планета ће имати око осам милијарди становника.

У анализама стручњака драматично је наглашена подела становништва на супербогате и суперсиромашне. Више од две милијарде људи дневно не зарађује више од два долара, што изазива пораст гнева и мржње. Истовремено, 358 светских милијардера (њихове породице и финансијске институције) контролишу богатство веће од дохотка 45 одсто становништва планете. Милијарду и 300 милиона људи на планети гладује, а тиха глад односи 700 милиона људи годишње. Социјални потреси и социјалне револуције прете и на преласку у 21. веку, па се намеће питање да ли ОУН, односно Савет безбедности, регионалне организације, блокови и пактови смирују стање и решавају спорове, или их поспешују. Очигледно, не смирују их, а то није радило ни Друштво народа после Првог светског рата, па се 1939. године распало и отпочет је Други светски рат. Од 1945. до 1996. године у свету је владао мир само 15 дана (у септембру 1945. године), а било је 250 ратова и сукоба у којима је погинуло 25 милиона људи. Због тога је активност ОУН у књизи значајно анализирана. Јер, ако се садашње стање настави, није искључено да ОУН доживи судбину Друштва народа, а није далеко ни до несреће која се десила 1939. године.

У књизи су анализирани сви већи ратови и револуције у последњих неколико векова, али само са становишта узрока, последица и поука

које би могле користити да се избегне трећи светски рат. Наиме, страдања у Првом светском рату (око 50 милиона људи), као и у Другом светском рату (150 милиона), била су велика, а ипак нису остварени постављени циљеви. Садашњи интереси цивилизација и војна машинерија са нуклеарним оружјем вероватно би довели до последњег боја на планети, али је мир, на жалост, у рукама великих и моћних. Цивилизација не би смела да дозволи нове сукобе. На то опомињу и речи Алберта Ајнштајна: „Не могу тачно рећи која ће се оружја употребити у трећем светском рату, али знам оружја рата, која ће доћи иза овога: маљ и стрела“.

*
* *

Књига *Оружје, енергија и трећи светски рат* пружа веома убедљиву аргументацију против бесмисла рата и уништавања људи, а посебно о реалној опасности да ратни сукоби измакну контроли светског и регионалних система успостављених ради очувања светског мира. Због тога је још један вредан допринос борби за мир и просперитет човечанства.

Текст је занимљив и за просечног читаоца који је заинтересован за проблеме везане за оружје и ратовање, јер на једном месту може да нађе много занимљивих и непознатих информација. Наиме, књига садржи изузетно богату фактографију, која се односи, пре свега, на оружје, енергију и сировине, али и на многе друге области (становништво, економија, војни ефективи и војни издаци, ратни губици, штете и разарања). Због тога је значајан извор информација за све оне који се баве истраживањем феномена оружја и ратовања, за наставнике у школама и на факултетима, за студенте и кандидате за израду магистарских радова и докторских дисертација, на теме из области друштвених наука, а корисна је и као допунска литература за студенте и слушаоце војних школа и академија.